

Opbrengst Eigen Kracht-conferenties: resultaten en baten

Uit alle in Nederland verrichtte onderzoeken blijkt dat Eigen Kracht-conferenties effectief zijn, ook in complexe situaties zoals in de jeugdbescherming, bij huiselijk geweld of bij zogenaamde multi-probleemgezinnen. De kosten zijn relatief laag, burgers (cliënten) tevreden en vrijwel altijd blijkt de kwaliteit van het plan dat families maken goed, zowel volgens de families als professionals. De meerderheid van de plannen wordt uitgevoerd en leidt tot het oplossen van de problemen, voorkomen van escalatie en toename van steun uit het netwerk. Doordat families en hun netwerk hun eigen hulpbronnen inzetten (substitutie) blijkt er ook besparing van kosten op te treden. Burgers kiezen meer dan professionals voor ambulante hulp thuis en (netwerk)pleegzorg in plaats van residentiële jeugdzorg. In Nederland zijn inmiddels vijf onderzoeken gedaan naar de financiële opbrengst van Eigen Kracht-conferentiesⁱ; de trends wijzen in dezelfde richting als de resultaten van internationaal onderzoek naar Family Group Conferences (FGC).

De Nederlandse studies zijn door verschillende onderzoeksbureaus verricht en variëren in opzet en schaalgrootte. Op www.eigen-kracht.nl is een overzicht te vinden. De studies gaan alleen over het model van de Eigen Kracht-conferenties. Netwerkbenederingen die door hulpverleners worden uitgevoerd, zijn dan ook niet in deze onderzoeken betrokken.

Kenmerkend voor het model van de Eigen Kracht-conferentie is de positie van de *onafhankelijke Eigen Kracht-coördinator*, die niet verbonden is aan een besluitvormende of hulpverlenende organisatie. De Eigen Kracht Centrale hecht eraan te benadrukken dat de hieronder beschreven baten en resultaten zich in die situatie voordoen. De Centrale meent dat leidinggeven en deelnemen aan een besluitvormingsproces alleen mogelijk is als er sprake is van machts gelijkheid. Dit is niet het geval als professionals het besluitvormingsproces van families faciliteren, aangezien deze professionals per definitie een dubbelrolⁱⁱ vervullen.

Op grond van de onderzoeken is het volgende te concluderen over de werkzaamheid van Eigen Kracht-conferenties:

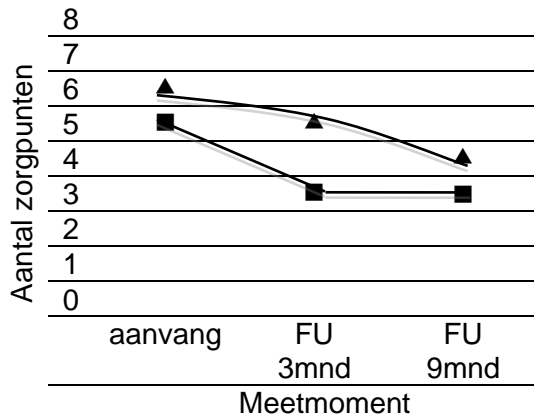
Bevordering van sociale cohesie

Eigen Kracht-conferenties bevorderen de sociale cohesie. De kring van actieve betrokkenen rond een familie wordt vergroot. Dit gebeurt allereerst tijdens de Eigen Kracht-conferentie. Gemiddeld komen 10 personenⁱⁱⁱ naar een Eigen Kracht-conferentie. Deze personen brengen hun kennis in en werken mee aan het bedenken en uitvoeren van een oplossing. Kinderen en jongeren^{iv} waarderen het feit dat in de familie- en bekendenkring aan een oplossing wordt gewerkt. De toename van sociale cohesie stabiliseert na de conferentie^v en is na 9 maanden nog waarneembaar. Ouders geven aan meer steun te ervaren bij de opvoeding en minder steun te behoeven dan ten tijde van de conferentie. Sociale samenhang bevordert het welzijn van kinderen. Ook is er een relatie tussen de kwaliteit van ouderschap en de kwaliteit van de sociale omgeving^{vi}. Door een Eigen Kracht-conferentie worden de met elkaar samenhangende en elkaar versterkende processen van verwaarlozing door de sociale omgeving, verwaarlozen van de sociale omgeving en het verwaarlozen van een kind doorbroken.

Verbetering van de situatie van het kind

De uitvoering van de plannen die tijdens een Eigen Kracht-conferentie zijn gemaakt, leiden tot een verbetering van de situatie van het kind. Het aantal zorgpunten neemt af. Dit gebeurt aanmerkelijk sneller dan in situaties waarin geen Eigen Kracht-conferentie heeft plaatsgevonden^{vii}. Zowel professionals als familieleden nemen een

verbetering in veiligheid en welzijn van het kind waar. Onderzoek naar de inzet van Eigen Kracht-conferenties in de jeugdbescherming toont aan dat Eigen Kracht minstens zo goed presteert als de reguliere praktijk als het gaat om het bevorderen van de veiligheid van kinderen. Waar een uithuisplaatsing van een kind aan de orde is, valt op dat kinderen korter uit huis worden geplaatst en vaker terecht komen binnen familie en netwerk.

Figuur 1 – Verandering in het totaal aantal zorgpunten voor gezinnen met en zonder conferentie^{viii}

Kinderen met een licht verstandelijke beperking ontwikkelen na een Eigen Kracht-conferentie aanzienlijk beter dan kinderen voor wie geen EK-conferentie is gehouden. Ook met hun gezinnen en de omgeving ging het volgens dit onderzoek beter.^{ix}

Activeren van familie en bekenden

Families en bekenden komen niet alleen naar de conferentie, zij bieden ook actief hun hulp en steun aan. Gemiddeld komt 80% van de afspraken die in de plannen zijn vastgelegd voor rekening van familie en bekenden^x. Zij vormen zo een belangrijke hulpbron. Uit follow-up onderzoek blijkt dat het merendeel van de aangeboden steun en hulp ook daadwerkelijk gegeven wordt. Het merendeel van de plannen wordt geheel of gedeeltelijk uitgevoerd^{xi}. EK-c's en uitgevoerde plannen leiden tot verschillende processen en uitkomsten, zoals het delen van ervaringen, emoties, informatie en zorgen in het sociale netwerk, een verbetering van de situatie, het gevoel van de hoofdpersoon er niet alleen voor te staan en een verbetering in de omgang met problemen door de hoofdpersoon gesteund door het sociale netwerk.^{xii}

Afname zorgconsumptie

In Nieuw-Zeeland^{xiii}, waar FGC een wettelijk vastgelegd recht is, heeft de inzet van FGC's geleid tot grote veranderingen: het aantal kinderen onder overheidszorg is met 60% afgenomen, het aantal netwerkplaatsingen is toegenomen en het aantal rechterlijke maatregelen aanzienlijk afgenomen. Er zijn meerdere aanwijzingen dat ook in Nederland de zorgconsumptie afneemt als Eigen Kracht-conferenties worden ingezet. Zo blijkt uit onderzoek in de jeugdbescherming^{xiv} dat het aantal zorgpunten in gezinnen waar een Eigen Kracht-conferentie gehouden is sneller afneemt dan in gezinnen zonder conferentie. Er is dus minder lang zorg nodig waardoor de hoeveelheid professionele zorg in totaal afneemt. In de jeugdbescherming is het aantal uithuisplaatsingen bij gezinnen die wel of niet een Eigen Kracht-conferentie hebben meegemaakt even groot, maar de plaatsingen duren gemiddeld drie

maanden korter en zijn vaker in netwerkpleeggezinnen. Dit past bij de cijfers die verzameld zijn over alle Eigen Kracht-conferenties. Daar blijkt dat 48% van de uit huis geplaatste kinderen naar een minder ingrijpende verblijfplaats gaan^{xv}. Gezinnen in de jeugdbescherming waarbij een conferentie niet is doorgegaan, blijken vaker ambulante hulp te hebben ontvangen dan gezinnen waar de conferentie wel heeft plaatsgevonden. Ook blijken zij een zwaardere variant van ambulante hulp te hebben ontvangen^{xvi}.

Uit een onderzoek naar 100 EK-c's in Amsterdam blijkt dat 96% van de EK-c's leiden tot acties door familie en netwerk die anders niet door professionals gedaan zouden worden. 51% van de plannen bevatten acties van familie en netwerk die anders wel door professionals gedaan zouden worden uitgevoerd (substitutie) en in 59% van de conferenties wordt besloten tot acties die op het terrein van de professionele hulpverlening liggen. 41% van deze Amsterdamse families maken een plan waarin zij geen professionele diensten nodig hebben (landelijk is dit percentage lager: 34%).^{xvii}

Kostenbesparing

Op basis van het voorgaande en ander onderzoek is te verwachten dat de inzet van Eigen Kracht-conferenties kostenbesparend is. Zes onderzoeken wijzen hierop. Een onderzoek in Overijssel^{xviii} vergeleek de plannen van families met die van professionals; er bleek in 83% van de zaken substitutie plaatsgevonden te hebben van professionele hulp door hulp van familie en netwerk. In een verkennend onderzoek^{xix} in de jeugdbescherming waar de kosten van hulpverlening in negen zaken met een Eigen Kracht-conferentie zijn vergeleken met de kosten van vergelijkbare zaken zonder Eigen Kracht-conferentie zijn er duidelijke verschillen tussen de twee trajecten te vinden. In het geval van de Eigen Kracht-trajecten is vaker een beroep gedaan op (goedkopere) netwerkpleegzorg in plaats van (duurdere) residentiële zorg.

Een onderzoek naar Eigen Kracht-conferenties in de regio Amsterdam^{xx} laat zien dat de substitutie van professionele zorg door hulp van bekenden 19% is. Vooral op het gebied van wonen, opvoeding en financiën nemen families taken op zich die anders door professionals gedaan zouden zijn. Ook blijkt het vroegtijdig inzetten van conferenties te voorkomen dat kinderen onder toezicht van de jeugdbescherming worden gesteld. In 22 van de 24 gevallen maakte de eigen kring een veilig plan waardoor ingrijpen door de overheid werd voorkomen.

Bij doorrekening van 100 Eigen Kracht-plannen blijkt –na aftrek van de kosten voor de EK-c- een bedrag van 1,7 miljoen op jaarbasis bespaard te zijn, zo blijkt uit een onderzoek^{xxi} dat in opdracht van de Stadsregio Amsterdam is uitgevoerd. Voor 29 kinderen werd een ondertoezichtstelling voorkomen of opgeheven, 44 kinderen werden niet uit huis geplaatst en voor 14 kinderen werd een al bestaande uithuisplaatsing beëindigd.

Het vroegtijdig aanbieden van Eigen Kracht-conferenties aan multi-probleemgezinnen, kan volgens een ander Amsterdams onderzoek^{xxii} ook aanzienlijke besparing opleveren. Er is daar sprake van een besparing van minstens 4,8 miljoen euro per 100 gezinnen gedurende het gehele traject.

Een meerjarig onderzoek in de gemeente Rotterdam^{xxiii} heeft onder andere mogelijke kostenbesparingen onderzocht. Er zijn drie scenario's bekeken:
- Wanneer netwerksteun ertoe leidt dat een kind thuis kan blijven wonen en pleegzorg wordt voorkomen: besparingsmogelijkheid minimaal € 20.800 voor het eerste jaar;

- Wanneer het netwerk de regie over huishouding en administratie op zich neemt bij een volwassene met psychische klachten: besparingsmogelijkheid minimaal € 4.860 voor het eerste jaar;
 - Wanneer toezicht vanuit het netwerk ertoe leidt dat rond een vechtscheiding toch een toereikende ouderschaps- c.q. omgangsregeling tot stand komt: besparingsmogelijkheid minimaal € 5.434 voor het eerste jaar.
- In alle gevallen gaat het om netto besparingen, waar steeds de kosten al in verdisconteerd zijn, bijvoorbeeld de kosten van een Eigen Kracht-conferentie.

Uit dit onderzoek blijkt tevens dat de steun duurzaam is: Uit de tweede meting, na twee jaar, is gebleken dat de feitelijke ondersteuning vanuit het eigen netwerk na een EK-conferentie vrijwel onverminderd stand houdt.

Regie meer bij de families

Eigen Kracht-conferenties dragen bij aan een meer vraaggestuurd zorgsysteem. Met het accent op empowerment en activering van hulpvragers, verschuift de focus van het probleem naar de draagkracht van een familie. Families en bekenden maken zelf een plan, meestal nadat zij geïnformeerd zijn door zorgverleners. Zij hebben de regie bij het maken van het plan en geven die daarna vaak niet meer uit handen. Zowel professionals als families zijn van oordeel dat de regie na de Eigen Kracht-conferentie meer bij de familie is komen te liggen^{xxiv}. Dit houdt onder andere in dat gezinnen sneller om hulp vragen wanneer zij dat nodig vinden en dat de hoeveelheid professionele hulp in het gezin is afgenomen. Deze regieverschuiving heeft als neveneffect dat professionals zich (her)bezinnen over hun rol in de samenwerking met families^{xxv}. Zij blijken door de conferenties ook meer mensen uit het netwerk te leren kennen.

Effectief in ingewikkelde situaties

De Eigen Kracht-conferentie is in te zetten en effectief in ingewikkelde situaties. De hiervoor beschreven effecten en baten doen zich voor in families met meervoudige problematiek, zowel binnen als buiten de jeugdbescherming. Voor de opvatting dat Eigen Kracht-conferenties niet ingezet kunnen worden in de jeugdbescherming bieden de onderzoeken geen grond. Hetzelfde geldt voor de inzet van Eigen Kracht-conferenties bij multi-probleemgezinnen^{xxvi} of situaties waarin huiselijk geweld een rol speelt^{xxvii}.

Eigen Kracht *Centrale*, 2021

ⁱ Onderzoeksbureau Decide concludeert dat Eigen Kracht-conferenties effectief zijn zowel wat betreft het directe doel waarvoor ze zijn ingezet als voor het nemen van verantwoordelijkheid, zelfredzaamheid en onderlinge betrokkenheid van burgers. Aanbevolen wordt onderzoek te doen naar de zorgkosten van gezinnen waar al dan niet een Eigen Kracht-conferentie wordt ingezet. (Knoop, J. van der (2009) Eigen Kracht. Burgerschap, beleid en barrières. Een verkennend onderzoek naar de kansen van Eigen Kracht protocollen in de huidige maatschappelijke context. Groningen: Decide)

ⁱⁱ Frieling, A. (2008) Een goede buur. 'Joint production' als motor voor actief burgerschap in de buurt. Groningen: Rijks Universiteit Groningen (proefschrift)

ⁱⁱⁱ Gramberg, P. (2021) Eigen Kracht-conferenties, jaarcijfers 2020. Den Haag: Gramberg.

^{iv} Beek, F. van (2004) Het gaat toch over mijn toekomst? Onderzoek naar de mening van kinderen en jongeren over Eigen Kracht-conferenties. Voorhout: WESP

^v Wijnen-Lunenburg, P, Beek, F. van, Gramberg, P e.a. (2008) De familie aan zet. De uitkomsten van Eigen Kracht-conferenties in de jeugdbescherming met betrekking tot veiligheid, sociale cohesie en regie. Duivendrecht/Voorhout: PIResearch/WESP

^{vi} Baartman (2009) in: Investeren rondom kinderen. Den Haag: RMO/RVZ

^{vii} Wijnen-Lunenburg e.a. (2008)

^{viii} Uit: Wijnen-Lunenburg e.a. (2008)

-
- ix Onrust, S. en Romijn, G. (2013) Eigen Kracht in de keten van de jeugd-lvg. Effecten en kosten. Utrecht: Trimbos-instituut
- x Beek, F. van (2003) Eigen Kracht volgens plan? Onderzoek naar de plannen en follow-up van de Eigen Kracht-conferenties. Voorhout: WESP
- xi Gramberg, P. (2009) Eigen Kracht-conferenties. Jaarcijfers 2008. Voorhout: WESP
- xii Oosterkamp-Szwajcer, E, Gramberg, P. en Holsbrink-Engels, G.A. (2014) Sterk met Eigen Kracht. Een onderzoek naar de resultaten van Eigen Kracht-conferenties in Nederland van september 2012 tot en met augustus 2013. Enschede: Saxion.
- xiii Doolan, M (2003) Family Group Conferences. Waarom het zo moeilijk is deze samenwerkingsmethode in te voeren. In: Eigen Kracht. Van model naar invoering. Onder redactie van Rob van Pagée. Amsterdam: SWP
- xiv Wijnen-Lunenburg e.a. (2008)
- xv Jaarcijfers Eigen Kracht 2006, 2007, 2008. Voorhout: WESP
- xvi Wijnen-Lunenburg e.a. (2008)
- xvii Schuurman, M. en Mulder, C. (2011) Eigen Kracht-conferenties bij gezinnen in de regio Amsterdam. Wat levert het op? Nieuwegein/Ermelo: Kallope Consult/Antropol.
- xviii Beek, F. van (2006) .a. (2008)
- xviii Beek, F. van (2006) Op de grens tussen bemoeizucht en zorg. Rapportage van het onderzoek naar Eigen Kracht-conferenties in Overijssel en de verhouding van Eigen Kracht tot de Wet op de Jeugdzorg. Voorhout: WESP
- xix Van Naem & Partners, Woerden (2009) Kosten van hulpverlening met en zonder een Eigen Kracht-conferentie.
- xx Schuurman, M. en Mulder, C. (2011)
- xxi Schuurman, M. en Mulder, C. (2012) Besparingen door Eigen Kracht-conferenties in de Stadsregio Amsterdam. Resultaten van vervolgonderzoek. Nieuwegein/Ermelo: Kalliope Consult/Antropol
- xxii Jagtenberg, R., Hulst, B. van en Roo, A. de (2011) Maatschappelijke opbrengsten van Eigen Kracht-conferenties in het kader van geïndiceerde jeugdzorg trajecten met een toespitsing op Multi-probleem gezinnen. Delft/Rotterdam: Technische Universiteit Delft/Mediation Research
- xxiii Jagtenberg, R., Roo, A., Boom van der, E. en Vrielink, S. (2019) De netwerkkracht van de Rotterdammers in het sociale domein - Een onderzoek naar activering van netwerken via Wijkteams en Eigen Kracht-conferenties. Delft/Rotterdam: Instituut voor Publieke Sector Efficiëntie Studies Technische Universiteit Delft/Mediation International.
- xxiv Wijnen-Lunenburg e.a. (2008)
- xxv Beek, F. van (2006)
- xxvi Beek, F. van en Gramberg, P. (2009) Eigen Kracht in Amsterdam. De cijfers van Amsterdam en stadsregio van januari 2008 tot juli 2009. Voorhout: WESP
- xxvii Beek, F. van (2009) 'Ik heb nooit eerder een grens durven trekken, maar nu wel.'Onderzoek naar Eigen Kracht-conferenties binnen het Steunpunt Huiselijk geweld Kop van Noord-Holland. Voorhout: WESP